

Zondag 11 oktober, Ekklesia Amsterdam
'Dansen met een troostboek'
Overdenkingen door Mirjam Rigterink

Simchat Thora

Vandaag staat het Joodse feest Simchat Thora op de kalender. Simchat Thora betekent 'Vreugde om de Thora'. Het is een feest van dankbaarheid voor de vijf boeken van Mozes. Was er nu niets aan de hand, dan zouden Joden rond de wereld met de Thorarollen dansen. Eerst zeven rondjes in de synagoge en dan – de straat op! Op veel plekken zal het dit jaar anders gaan. Zoals zoveel anders gaat. Onze wereld is stilgezet door een ongrijpbaar virus. En toch ook niet. Het was zomer, het werd herfst. De wereld draait ook door. De druiven zijn geoogst: de oorsprong van Soekkot, het feest dat uitmondt in Simchat Thora. Tarweoogst rond Pesach, druivenoogst rond Soekkot. Brood en wijn.

Samen brood en wijn delen – dat gaat nu niet. Maar we kunnen wel samen lezen – in dat boek dat ons aan elkaar verbindt. Vandaag stellen we ons de vraag: wat heeft dat Joodse feest – van Vreugde om de Thora – ons te zeggen?

Boek van belofte

Met Simchat Thora staan in de synagoge twee teksten centraal. We zullen uit beide een gedeelte lezen: de ene tekst is het slot van het boek Deuteronomium – over de dood van Mozes – , de andere is het eerste hoofdstuk uit het boek Genesis. We lezen dus einde en begin van de Thora. Want, zo is de gedachte: de studie van de Thora begint telkens weer opnieuw. De wereld kan op zijn kop staan, hier houden we ons aan vast. Sterker nog, we vinden die boeken een feestje waard.

Want het zijn niet zomaar boeken – ze herbergen een belofte. Juist voor wie zijn wereld op zijn kop gekeerd ziet. De belofte dat wij mensen samen chaos te boven kunnen komen. Chaos is bijbelse taal voor alles waardoor mensen niet tot hun recht komen. Of dat nu de chaos van geweld is, van ongelijkheid, van racisme, van eenzaamheid... Wij zijn beeld van een God die orde schept in de chaos, anders gezegd: een God die brood en recht en waardigheid en liefde wil voor al wat leeft.

Uit: In den beginne (Genesis 1:1-5)

*In den beginne schiep God de hemel en de aarde.
De aarde was woest en leeg,
Duisternis over de oervloed -
de adem van God scheerde over de wateren.
God sprak
    Er zij licht
God zag het licht, het was goed.
God maakte scheiding tussen het licht en de duisternis.
God riep het licht en noemde het 'dag'
De duisternis riep en noemde hij 'nacht'.
Het werd avond, het werd morgen, dag één.*

Troostboek

Het kan avond worden, nacht zelfs, maar het wordt ook weer morgen. Die belofte klinkt abstract en veel te makkelijk. In het licht van alles wat we in de krant lezen voelen we ons vaak machteloos. Eén oplossing is dan te bidden tot een God die het voor ons mensen oplost. Maar een God die dat zou kunnen – daar zijn veel mensen in vast gelopen. Want als ie dat zou kunnen, waarom doet ie het dan niet? De bijbel houdt ons iets anders voor: dat wij ménsen dat kunnen – orde in de chaos scheppen. Doen wat moet gedaan als dat op ons pad komt. Bij alle ellende uit de krant lichten ook zulke mensen op. In Belarus. In Amerika. In China. Overal. En elke keer als jij, bijvoorbeeld, probeert iets te helen wat kapot is tussen jou en een ander door over je eigen schaduw heen te stappen – dan doe je dat ook. Orde scheppen in de chaos.

Juist als de wereld op zijn kop staat is dit boek een troostboek. Maar gelukkig eentje waar de chaos niet wordt weggepoetst. De mens die klem zit, door eigen schuld of die van een ander: die wordt gezien, opgeschreven, serieus genomen. We ontmoeten die mens in verhalen. In de Bijbelse poëzie krijgt ze een stem. En vervolgens wordt er iemand naast gezet: een ander mens, een God. De belofte van iemand die jou ziet. Een belofte die tegelijk een opdracht is aan ons allemaal.

Er zullen ogen zijn die jou zoeken. Die je zien. Best een feestje waard, zo'n belofte. Dus heffen wij er elke week een beker op. Maar omdat het net zo goed een opdracht is, vereist het ook moed en uithoudingsvermogen. Daarom breken we brood voor elkaar. Voor onderweg. Breken en delen is elkaar die belofte voorhouden én elkaar aanmoedigen er op onze eigen weg iets van te realiseren. We zeggen: 'Kijk, zo zou het moeten zijn in deze wereld. Laten we zo doen. Onder elkaar én elk van ons op onze plek'.

Dansen met woorden

Verhalen, poëzie, andere kunstvormen,... ze geven ons de ruimte om onzegbare dingen toch uit te drukken. Zoals liturgie dat ook kan doen: een kaars aansteken, brood breken, rondansen met boekrollen.

In de betekenisruimte die rituelen bieden, zien we allemaal iets anders. Als ik kijk naar beelden van Joden die rondansen met de Thora-rollen denk ik aan de uitdrukking 'iets hoog houden'. Iets heel belangrijk vinden, het uittillen boven de rest. Zonder me andermans rituelen te willen toe-eigenen vraag ik me af hoe het zou voelen: als ik een of meer woorden opschrijf die voor mij samenvatten waar dit boek over gaat, als ik dat bijvoorbeeld samen met mijn kinderen zou doen – en we zouden ze mooi inpakken en vervolgens muziek aanzetten waar we niet bij stil kunnen zitten... en we zouden die woorden letterlijk hoog houden en dansen door de kamer: hoe zou dat voelen?

Als ik kijk naar dit ritueel zie ik er ook het appèl in om in beweging te komen. Deze boeken willen gelezen worden en gehoord, maar vooral gedaan. Niet dat je dat een op een uit de tekst kunt opmaken, wat precies te doen. Maar je kunt bij wijze van spreken met het boek gaan dansen. Er mee in gesprek. Een heen-en-weer. Soms voelt het misschien als een vloeiende beweging. Soms is het moeizaam duwen en trekken, die dans of stampet er een tekst op je tenen. De Joodse traditie van het leerhuis is er bij uitstek een van bevragen, discussiëren, nieuwe interpretaties zoeken. Zo blijft dat boek leven.

Samen lezen

Uit: Deze woorden (Deuteronomium 34:1-7)

*Mozes ging opwaarts uit de steppen van Moab
naar de berg Nebo, hoofd van het Pisgagebergte,
tegenover Jericho.*

*JHWH toonde hem heel het land van Gilead tot Dan,
heel Naftali, het land van Efraïm en Manasse
en heel het land van Juda tot aan de zee daarachter,
het zuidland en de omstreek,
de vallei van Jericho, de Palmenstad, tot aan Zoar.*

JHWH sprak tot hem:

Dit is het land

*dat ik gezworen heb aan Abraham, aan Izaäk en aan Jakob
toen ik sprak:*

'Aan jouw nageslacht zal ik het geven.'

*Ik heb het jou laten zien met eigen ogen,
maar jij zult daarheen niet oversteken.*

*Toen stierf Mozes, de dienstknecht van JHWH, daar, in het land Moab,
bij monde van JHWH.*

Hij begroef hem in de vallei tegenover Bet Peor in het land Moab.

Niemand weet waar zijn graf is tot op vandaag.

Heb je veertig jaar door de woestijn getrokken, een volk achter je aan, strand je op de drempel... In het boek Numeri wordt verteld dat God Mozes de toegang tot het beloofde land ontzegt wanneer Mozes op een rots slaat om er water uit te laten stromen voor het volk (Numeri 20:6-13). Wat hij in de ogen van God precies fout doet, daarover is de tekst niet zo duidelijk en de meningen zijn verdeeld. Eén uitleg is dat Mozes ten overstaande van het volk suggereert dat Hij water uit een rots kan laten stromen, zonder de credits daarvoor aan God te geven (JSB). Een andere uitleg is dat God Mozes had opgedragen om tegen de rots te SPREKEN in plaats van erop te slaan. In die lijn zeggen uitleggers dat water alleen kan stromen – anders gezegd, dat Thora alleen gedaan kan worden – uit vrije wil: de enige weg om mensen vertrouwd te maken met de Thora is om ze erover te vertellen. Slaan is niet de weg. Dwang hoort thuis in Egypte, niet in het Beloofde land – en dus verspeelt Mozes hiermee zijn toegang.

Wat de juiste lezing is? Het staat er niet. Dus hoe lees jij? En wat zegt dat jou? Ga maar lezen. Of beter nog: laten we dat samen doen. Dat is de uitnodiging van een leerhuis. Hier, bij wijze van uitnodiging, nog een laatste mogelijke interpretatie.

In onze vertaling lezen we: 'jij zult daarheen niet oversteken'. Het Hebreeuws kún je lezen als: 'jij MAG niet'. Maar dat hoeft niet. Misschien was God zijn boosheid van bij de rots al weer vergeten. Zand erover. Zo kan het gaan, toch? Vergeven en vergeten. 'Jij zult niet oversteken': dat zou een droge vaststelling kunnen zijn. Je zult niet, want... je kunt eenvoudigweg niet. Zou dat het kunnen zijn? Zelf moest ik bij dit verhaal denken aan een tekst van de schrijver Kahlil Gibran¹. Het zijn woorden aan ouders, over hun kinderen. Hij schrijft:

*Je mag hun lichamen huisvesten, maar niet hun zielen,
want hun zielen toeven in het huis van morgen,
dat je niet bezoeken kunt, zelfs niet in je dromen.
Je mag proberen gelijk hun te worden,
maar tracht niet hen aan jou gelijk te maken.*

---

¹ Uit: Kahlil Gibran, De profeet. Oorspronkelijk: The Prophet (1923)

*Want het leven gaat niet terug,
noch blijft het dralen bij gisteren.*

Soms kun je niet verder mee. Dat is geen straf. Het gaat gewoon niet. De volgende meters zijn aan een nieuwe generatie. En die gaat dingen anders doen dan jij ze zou doen. Fouten maken, ongetwijfeld. Maar dat hoort erbij. Het is nu aan hen. En wat jij hebt gedaan tot nu toe: het was wat je kon. Niet altijd perfect misschien. Maar fout of niet, het is gegaan zoals het is gegaan en op dat moment kon je blijkbaar niet beter. En nu ben je hier. En je kunt niet meer verder mee. Misschien wil je ook niet verder meer. En dan mag je loslaten.

***